രണ്ട് ടാക്സിക്കാർ

1957– 1958 കാലങ്ങളിൽ ഞാൻ ബോംബെയിലായിരുന്നു. കണ്ണു കാണാൻ കഴിയാത്ത കോളേജ്‌വിദ്യാർഥികൾക്ക് പുസ്തകങ്ങൾ വായിച്ചുകൊടുക്കുക, അവരെ തിയേറ്ററിൽ കൊണ്ടുപോവുക, വിനോദസഞ്ചാരത്തിന് കൊണ്ടുപോവുക, ശാരീരികവും മാനസികവുമായ കോട്ടങ്ങൾ തീർത്തുകൊടുക്കുക– ഇങ്ങനെയുള്ള സേവനങ്ങളാണ് അന്ന് ചെയ്തിരുന്നത്. അതോടൊപ്പം ടാറ്റാ റിസർച്ച് ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ട് ഫോർ സോഷ്യൽ സയൻസസിൽ പി.എച്ച്.ഡി. ക്കായി ഞാൻ ഗവേഷണപഠനം നടത്തുന്നുമുണ്ടായിരുന്നു. അതിനുവേണ്ടി ദിവസവും ദാദറിൽ നിന്നോ മഹാലക്ഷ്മിയിൽ നിന്നോ ചെമ്പൂരിലേക്ക് ബസ് കയറിപ്പോകുമായിരുന്നു. ചിലപ്പോഴെല്ലാം ഞാൻ വിദ്യാർഥിസുഹൃത്തുക്കളെയും കൂടെ കൂട്ടും.

അതിലൊരാളായിരുന്നു ദാമോദർ ഗാവുങ്കർ. ദാമോദർ എൽഫെൻസ്റ്റൻ കോളേജിൽ ഫിലോസഫി എം.എ. യ്ക്കു പഠിക്കുകയാണ്. ദാമോദറിന് വെസ്റ്റേൺ ഫിലോസഫി പഠിക്കേണ്ടിയിരുന്നു. പരീക്ഷ അടുത്ത സമയമായതുകൊണ്ട് എന്നെ വിട്ടുപിരിയാതെ കൂടിയിരിക്കുകയാണ്. ദാമോദറിന്റെ അച്ഛനൊരു മില്ലുടമയാണ്. അതുകൊണ്ട് കൈയിൽ ധാരാളം പണമുണ്ട്. ഒരുദിവസം ചെമ്പൂരേക്കുള്ള യാത്രയ്ക്ക് ഞാൻ ഒരുങ്ങിനിൽക്കുമ്പോൾ ദാമോദർ പറഞ്ഞു: "ഇന്ന് നമുക്ക് ടാക്സിയിൽ പോകാം. ബസ് കാത്തു നിന്ന് സമയം കളയണ്ട."

ഞാൻ സമ്മതിച്ചു. ആദ്യം കണ്ട ടാക്സിക്ക് കൈകാണിച്ചു. എനിക്ക് ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ടിലെത്തിയാൽ രണ്ടു മണിക്കൂർ താമസമുണ്ട്. അതുകഴിഞ്ഞ് വേറൊരു ടാക്സിയിൽ ദാദറിലേക്ക് മടങ്ങാമെന്നാണ് തീരുമാനം. ടാക്സിഡ്രൈവറെ ഞങ്ങൾ അത്ര ശ്രദ്ധിച്ചില്ല. സർദാർജി ആണെന്ന് മാത്രം മനസ്സിലായി. ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരും പിൻസീറ്റിലായിരുന്നു. എത്തേണ്ട സ്ഥലം ഏതാണെന്ന് അയാൾക്ക് നിർദേശം കൊടുത്തിട്ട് ജർമ്മൻ തത്ത്വചിന്ത

കനായ കാന്റിന്റെ നൈതികതത്ത്വങ്ങളെപ്പറ്റി പറയാൻ തുടങ്ങി. പറയുന്ന കൂട്ടത്തിൽ ഒരാളുടെ കർമ്മം ഫലിച്ചില്ലെങ്കിലും കർമ്മത്തിന് പ്രേരിപ്പിക്കുന്ന ഉദ്ദേശ്യം ശുദ്ധമാണെങ്കിൽ അതിന്റെ കർത്താവ് ഈശ്വരദൃഷ്ടിയിൽ സമ്മാനീയനാണ് എന്ന ആശയം കാന്റ് പറയുന്നത് ഞാൻ ഓർമ്മിച്ച് പറഞ്ഞു. പുസ്തകത്തിൽ വായിച്ചതുപോലെ എനിക്ക് പറയാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അപ്പോൾ ടാക്സിഡ്രൈവർ പെട്ടെന്ന് തലതിരിച്ച് ഒന്ന് നോക്കിയിട്ട്, പിന്നെയും കാറോടിക്കുന്നതിനിടയ്ക്ക് ഞാൻ ഉദ്ധരിക്കാൻ ശ്രമിച്ച വാക്യം തെറ്റു കൂടാതെ പറഞ്ഞു. ബോംബെ പട്ടണത്തിലെ ഒരു ടാക്സിഡ്രൈവർ ഇമ്മാനുവൽ കാന്റിന്റെ പുസ്തകത്തിൽനിന്നു സമുചിതമായ ഒരു ഉദ്ധരണി തെറ്റുകൂടാതെ പറയുന്നതു കേട്ടപ്പോൾ ഞങ്ങൾ അന്തംവിട്ടുപോയി.

ടാക്സി റോഡരുകിൽ ചേർത്തു നിർത്തിച്ചിട്ട് ഞാൻ കൂടി ഫ്രണ്ട് സീറ്റിൽ ഡ്രൈവറുടെ അടുത്ത് സ്ഥലംപിടിച്ചു. അയാൾ വെസ്റ്റേൺ ഫിലോസഫി എങ്ങനെ പഠിച്ചു എന്നറിയാൻ എനിക്ക് കൗതുകമായി. സംസാരിച്ചു തുടങ്ങിയപ്പോഴാണ് എന്റെ ടാക്സി ഡ്രൈവർ അഭിജാതനായ ഒരു സുന്ദരപുരുഷനാണെന്ന് ഞാൻ മനസ്സിലാക്കാൻ തുടങ്ങിയത്.

അയാൾ ലാഹോറിൽ ഫിലോസഫി ഐച്ഛികമായി എടുത്ത് എം.എ.യ്ക്ക് പഠിച്ചിരുന്നപ്പോഴാണ് ഇന്ത്യാമഹാരാജ്യത്തിന്റെ വിഭജനമുണ്ടായത്. ഒരു വലിയ ധനികനായിരുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ പിതാവും സഹോദരനും വധിക്കപ്പെട്ടു. അമ്മയും മകനും കൂടി ജീവരക്ഷാർഥം ഓടി ഇന്ത്യയിലെത്തി. വന്നുചേർന്നത് ബോംബെയിലാണ്. അപ്പോൾ അയാളുടെ കൈവശം ജീവിതഭദ്രത നൽകുന്നതായി രണ്ട് അനുഗ്രഹങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നു- ബലിഷ്ഠമായ കൈകളും പതറാത്ത മനസ്സും.

ബോംബെയിലെത്തി കുറച്ചു ദിവസത്തിനുള്ളിൽ ഒരു ടാക്സി ഡ്രൈവറാകാൻ കഴിഞ്ഞു. പിന്നത്തെ പത്തുവർഷത്തിനിടയ്ക്ക് ഒരു ഫ്ളാറ്റ് വാങ്ങി, സ്വന്തമായി മൂന്നുനാലു ടാക്സികളുണ്ടാക്കി, അദ്ദേഹവും അമ്മയും കൂടി താമസിക്കുകയാണ്. ഞാൻ എന്റെ കഥ അങ്ങോട്ടും പറഞ്ഞു. ഏതാണ്ട് സമപ്രായക്കാരായ ഞങ്ങൾക്ക് അന്യോന്യം ആദരവു കലർന്ന ഒരു സ്നേഹമാണ് അന്നു തോന്നിയിരുന്നത്. ഒരിക്കൽ വന്ന് എന്നെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി തന്റെ അമ്മയെ പരിചയപ്പെടുത്തുകയും തന്റെ ബൃഹത്തായ ഫിലോസഫിഗ്രന്ഥശേഖരം എന്നെ കാണിക്കുകയും ചെയ്യാമെന്ന് പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് എന്റെ വിലാസം ഞാൻ കുറിച്ചുകൊടുത്തു. ഞാൻ ടാറ്റാ ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ടിലേക്ക് ദാമോദരിനെയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടുചെന്നു. കുറച്ചു കഴിഞ്ഞപ്പോഴേ എന്റെ പേഴ്സ് പോയ കാര്യം ഓർമ്മയിൽ വന്നുള്ളൂ. അത് സർദാർജിയുടെ കാറിന്റെ പിന്നിലത്തെ സീറ്റിൽ ഒരു ചെറിയ ഷോൾഡർ ബാഗിന്റെ ഉള്ളിൽ വച്ചിരിക്കുകയായിരുന്നു.

അയാൾക്ക് ഞാൻ എന്റെ വിലാസം കൊടുത്തിരുന്നെങ്കിലും അസാധാരണനായ ആ ടാക്സിഡ്രൈവറുടെ വിലാസം ഞാൻ വാങ്ങിയിരുന്നില്ല. എന്നാൽ തത്ത്വചിന്തയെ അത്രയ്ക്ക് സ്നേഹിക്കുന്ന ആ നല്ല മനുഷ്യൻ എന്റെ പേഴ്സ് തിരികെ കൊണ്ടുവരുമെന്നു തന്നെ ഞാൻ പ്രതീക്ഷിച്ചു. പ്രതീക്ഷിച്ചതുപോലെ ആ രാത്രി എട്ടുമണിയോടെ അയാൾ എന്റെ ഫ്ളാറ്റിൽ വന്നു പേഴ്സ് തിരികെ തന്നു. അന്ന് രാത്രിയിൽ എന്നെയും കൂട്ടി കൊളാബയിൽ സർദാർജി താമസിച്ചിരുന്ന ഫ്ളാറ്റിൽ കൊണ്ടുപോയി. എന്നെ ഊണിന് കൊണ്ടുചെല്ലുമെന്ന് പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് അമ്മ വിഭവസമൃദ്ധമായ അത്താഴം ശരിയാക്കിവച്ചിരുന്നു.

ഞാൻ ബോംബെ വിടുന്നതുവരെ കർത്താർ സിങ് എന്ന ദാർശനികനായ ടാക്സിഡ്രൈവർ എന്റെ ഉത്തമസുഹൃത്തായി. കർത്താർസിങ് എന്തുകൊണ്ടാണ് മറ്റ് ഉദ്യോഗങ്ങൾക്കൊന്നും പോകാതിരുന്നതും വിവാഹിതനാകാതിരിക്കുന്നതും എന്ന് ഞാൻ ചോദിച്ചപ്പോൾ നനഞ്ഞ കണ്ണുകളോടു കൂടി ആ സ്നേഹശാലി എന്നോട് പറഞ്ഞതിങ്ങനെയാണ്: 'വിഭജന സമയത്ത് എനിക്കെന്റെ അച്ഛനും സഹോദരനും നഷ്ടപ്പെട്ടു. ദൈവം എനിക്ക്

നൽകിയത് എന്റെ അമ്മയെയും ഒട്ടും ചഞ്ചലപ്പെടുത്താതിരുന്ന എന്റെ മനസ്സും മാത്രമാണ്. എന്റെ മനസ്സിന്റെ ദാർഢ്യം തത്ത്വചിന്തയിൽ നിന്നു ലഭിച്ചതാണ്. വീണ്ടും ജീവിക്കാൻ അവസരം തന്നത് ടാക്സി ഡ്രൈവർ എന്ന പദവിയാണ്. അതുകൊണ്ട് എന്റെ ജീവകാലം അത്രയും എനിക്ക് ജീവൻ തന്ന അമ്മയെ ശുശ്രൂഷിച്ചുകൊണ്ട് ഞാനൊരു ടാക്സി ഡ്രൈവ റായി ജീവിക്കും." എനിക്കിപ്പോഴും പഞ്ചാബി സിങ് സുഹൃത്തുക്കളെപ്പറ്റി ചിന്തിക്കേണ്ടിവരുമ്പോൾ ആദ്യം മനസ്സിൽ വരുന്ന രൂപം ചിന്താസുന്ദരമായ മുഖത്തോടെ, കണ്ണിന്റെ ആഴത്തിൽ ദുഃഖം തളംകെട്ടി നിൽപ്പുണ്ടെങ്കിലും സൗമ്യനായി പുഞ്ചിരിച്ച് സംസാരിക്കുന്ന കർത്താർ സിങ്ങാണ്.

വിവാഹം കഴിക്കാതിരിക്കുന്നതിനെപ്പറ്റി കർത്താർസിങ് ഇങ്ങനെ പറ ഞ്ഞു: "എന്റെ അച്ഛനും ജ്യേഷ്ഠനും വധിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ ജീവിച്ചിരിക്കാനുള്ള എല്ലാ മോഹവും പോയി. എന്നാൽ അമ്മ എങ്ങനെയോ രക്ഷപ്പെട്ടു. ബോംബെവരെ എത്തിയപ്പോൾ ജീവിതത്തിന് ഒരേയൊരർഥം കണ്ടത് അമ്മയെ പരിചരിക്കുന്നതിലുള്ള സന്തോഷമാണ്. ഈശ്വരനെന്നും മറ്റും കേട്ടു കേൾവിയേയുള്ളൂ. എന്നാൽ അമ്മ കണ്ണിന്റെ മുമ്പിൽ, ഈശ്വരന് നൽകിപ്പോ രുന്ന എല്ലാ വിശേഷണത്തോടും കൂടി ജീവിക്കുന്നു. അമ്മയോട് എനിക്ക് തോന്നിയിട്ടുള്ള സ്നേഹവും ശ്രദ്ധയും ഭക്തിയും ഈ ജീവിതത്തിൽ വേറൊ രാളുമായിട്ടും പങ്കുവയ്ക്കേണ്ടെന്നു ഞാൻ തീരുമാനിച്ചു." കർത്താർസിങ്ങിന്റെ ഈ വാക്കുകൾ വളരെ സെന്റിമെന്റിലായി തോന്നിയേക്കാം. എന്നാൽ അയാ ളുടെ ആത്മാർപ്പണം എനിക്ക് വിലപ്പെട്ടതായി തോന്നി. 'അമ്മ' –ആ രണ്ടക്ഷ രങ്ങളിൽ മാനവികതയുടെ ആത്മാവ് നിറഞ്ഞുനിൽക്കുന്നു.

1965 – ൽ കൽക്കട്ടയിൽ പത്തുദിവസത്തോളം നീണ്ടുനിന്ന ഒരു ക്യാമ്പിൽ സംബന്ധിക്കാനായി ഞാൻ പോയിരുന്നു. അക്കാലത്ത് ഞാൻ ഡൽഹിയിലെ സൈക്കിക് റിസർച്ച് ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ടിന്റെ ഡയറക്ടറായിരുന്നു. ക്യാമ്പിനു പോകു മ്പോൾ ഞാനൊരു പെട്ടിനിറയെ വളരെ വിലപ്പെട്ട പുസ്തകങ്ങളും മറ്റും കൊണ്ടുപോയിരുന്നു. ദീർഘയാത്ര ആയതുകൊണ്ട് കിടക്കയും മറ്റും എടു ത്തിരുന്നു. കൽക്കട്ടയിൽനിന്നു തീവണ്ടികയറുമ്പോൾ സുഹൃത്തുക്കൾ ടിക്കറ്റും നൂറുരൂപയുടെ പത്തുനോട്ടുകൾ അടക്കം ചെയ്തിരുന്ന കവറും എന്നെ ഏൽപ്പി ച്ചിരുന്നു.

വാരണാസിയിൽ എത്തുന്നതിനുമുമ്പുള്ള സ്റ്റേഷനിൽ വച്ച് ഒരു വെയി റ്റർ ഊണു കൊണ്ടുവന്നു. ഊണു തരുമ്പോൾത്തന്നെ അയാൾ ഊണു വാങ്ങി യവരുടെയെല്ലാം അറിവിനായി ഒരു നിവേദനം സമർപ്പിച്ചു: "വണ്ടി വാര ണാസിയിൽ അധികം നിൽക്കുകയില്ല. ഊണിന്റെ വില നാലു രൂപയാണ്." അയാളുടെ കൈയിൽ ചില്ലറനാണയം കാണുകയില്ല. വാരണാസിയിൽ എത്തുമ്പോഴേക്കും ഊണു കഴിച്ചിട്ട് പാത്രം തിരിയെ കൊടുക്കണം. ഒപ്പം നാലു രൂപയും. ഞാൻ വാരണാസിയിൽ എത്തുന്നതിനു മുമ്പുതന്നെ ഊണു കഴിച്ചു. വണ്ടി നിറുത്തിയപ്പോൾ സ്നേഹിതൻമാർ തന്ന കവറിൽനിന്ന് ഒരു നൂറു രൂപ പുറത്തെടുത്തു. ബാക്കിയെല്ലാം സൂട്ട്കെയ്സിൽ ഭദ്രമായി നിക്ഷേ പിച്ചു. സൂട്ട്കെയ്സ് പൂട്ടിയ താക്കോൽ ഡൽഹിയിലെ എന്റെ കെട്ടിടത്തിലെ ഒട്ടേറെ താക്കോലുകളോടൊപ്പം ഷോൾഡർ ബാഗിൽ വച്ചു. ഷോൾഡർ ബാഗ്, സൂട്ട്കെയ്സിന്റെ മുകളിൽ വച്ചിട്ടാണ് ഞാൻ തീവണ്ടിയിൽനിന്നു പുറത്തേക്ക് ഇറങ്ങിയത്.

റെയിൽവേ ബുക്ക്സ്റ്റാളിൽനിന്ന് ഒരു പുസ്തകം വാങ്ങി ബാക്കി കിട്ടുന്ന തുകയിൽ നിന്ന് നാലുരൂപ വെയ്റ്റർക്ക് കൊടുക്കാമെന്നായിരുന്നു പദ്ധതി. ധൃതിയിൽ ഒരു പുസ്തകം വലിച്ചെടുത്ത് ഇരുപത്തിയൊന്ന് രൂപ വിലകൊടുത്തു. നൂറുരൂപ മാറിക്കിട്ടിയതിൽ സന്തോഷിച്ചു. എന്നാൽ എന്റെ വണ്ടി എവിടെ? അതാ പോകുന്നു. അതിന്റെ വാലറ്റം മാത്രം കണ്ടു. പെട്ടെന്നു തോന്നിയത് ലോകം തവിടുപൊടിയായിപ്പോയെന്നാണ്. എന്റെ സകലതും നഷ്ടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഷർട്ടുപോലും തീവണ്ടിയിലാണ്.

ഞാൻ സ്റ്റേഷൻ മാസ്റ്ററുടെ അടുത്തേക്കു കുതിച്ചുപാഞ്ഞു. അയാളോട് വിക്കിവിക്കി പറഞ്ഞു: “സാർ, ഞാൻ ഒരു ഫസ്റ്റ് ക്ലാസ് പാസഞ്ചർ ആണ്. ഡൽഹിയിലേക്കുള്ള വണ്ടിയിൽ വന്നതാണ്. വണ്ടി ചൂളം വിളിക്കാതെ, ഒരറിയിപ്പും കൂടാതെ പോയിരിക്കുന്നു. അതിനെ തിരിയെ വിളിക്കണം.” അതു കേട്ടിട്ട് സ്റ്റേഷൻമാസ്റ്റർ പരിഹാസത്തോടെ പറഞ്ഞു: “ ഒരു ഫസ്റ്റ് ക്ലാസ് പാസഞ്ചർ ആണെങ്കിൽ ഫസ്റ്റ് ക്ലാസ് ശ്രദ്ധ വേണം.” അയാളോട് തർക്കിച്ചു നിൽക്കാൻ എനിക്ക് സമയമില്ല. ഞാൻ സ്റ്റേഷന് വെളിയിലേക്ക് ഓടി. ഗെയ്റ്റിൽ നിന്ന് ടിക്കറ്റ് എക്സാമിനർ വിളിച്ചു കൂവുന്നു– “ടിക്കറ്റ് ടിക്കറ്റ്.” എനിക്ക് സമയം കളയാൻ ഇല്ല. ആ തീവണ്ടിയെ പിടിക്കണം. ഞാൻ ആദ്യം കണ്ട ടാക്സിക്കാരന്റെ അടുത്തേക്ക് ഓടി. അയാളോട് ഞാൻ പറഞ്ഞു: “ഭയ്യാ, വണ്ടി മാക്സിമം സ്പീഡിൽ ഓടിക്കുക, നമുക്ക് അടുത്ത സ്റ്റേഷനിൽ അതിനെ പിടിക്കാം. ഒന്നും എതിരെ പറയാതെ ഡ്രൈവർ അതിവേഗത്തിൽ കാറോടിച്ചു കൊണ്ട് അത്യന്തം വിനയത്തോടെ പറഞ്ഞു: “മഹാത്മജീ, നമുക്ക് ഒരിക്കലും ആ വണ്ടിയെ പിടിക്കാൻ ഒക്കുകയില്ല. അത് ഗ്രാന്റ് ട്രങ്ക് എക്സ്പ്രസ്സ് ആണ്. മണിക്കൂറിൽ എൺപത് മൈൽ വേഗത്തിൽ ഓടുന്ന വണ്ടി. എന്റെ കാറിന് 50 മൈലിൽ കൂടുതൽ വേഗത്തിൽ ഓടാൻ ഒക്കുകയില്ല. അടുത്ത സ്റ്റേഷൻ 70 മൈൽ അപ്പുറമാണ്.” ഡ്രൈവറുടെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ നിസ്സഹായതയുടെ ആഴത്തിലേക്കു വഴുതിവീഴുന്നതു പോലെ തോന്നി.

ഏതായാലും അടുത്ത സ്റ്റേഷൻ വരെ കാറുപോകട്ടെ എന്നായി. പാവം ഡ്രൈവർ ദയനീയമായി പറഞ്ഞു: “അങ്ങൊരു മഹാത്മാവ്, ഞാൻ ഒരു പാവപ്പെട്ട ഭക്തൻ. ഞാൻ ഒരിക്കലും അനുസരണക്കേട് കാണിക്കുകയില്ല.” ഏതോ കള്ളനെ പിടിക്കാൻ പോകുന്ന പോലീസുകാരനെപ്പോലെ അടുത്ത സ്റ്റേഷൻ ലാക്കാക്കി ടാക്സി ഓടുകയാണ്. രണ്ടു മണിക്കൂർ കഴിഞ്ഞ് ഞങ്ങൾ നിർദിഷ്ട സ്റ്റേഷനിൽ എത്തി.

ആത്മരോദനത്തിന്റെ വിതുമ്പലുകൾ ആവുന്നത്രയും അതിശയോക്തി കലർത്തി ആ സ്റ്റേഷനിലെ മാസ്റ്ററോട് ഞാൻ എന്റെ സങ്കടം ഉണർത്തിച്ചു. അദ്ദേഹം എന്തോ മനസ്സിൽ കണക്കുകൂട്ടിയിട്ട് അതിനപ്പുറത്തുള്ള സ്റ്റേഷൻ മാസ്റ്ററോട് വേഗം ടെലിഫോണിൽ ബന്ധം സ്ഥാപിച്ചു. ആ സമയത്ത് കൽക്കട്ടയിൽനിന്നു വന്ന എക്സ്പ്രസ്സ് വാരണാസിയിൽനിന്നുള്ള മൂന്നാമത്തെ സ്റ്റേഷൻ പ്ലാറ്റ്ഫോമിൽ എത്തിയിരുന്നു. എന്റെ കംപാർട്ട്മെന്റിന്റെയും സൂട്ട്കെയ്സിന്റെയും കിടക്കയുടെയും ഷോൾഡർ ബാഗിന്റെയും വിവരങ്ങൾ ഞാൻ സ്റ്റേഷൻ മാസ്റ്ററോട് പറഞ്ഞു, അതെല്ലാം മാസ്റ്റർ അടുത്ത സ്റ്റേഷനിലെ മേധാവിയെ അറിയിച്ചു. അവിടെനിന്നു എനിക്ക് ഒരു നിർദേശം കിട്ടി. ഞാൻ ആ സ്റ്റേഷനിൽത്തന്നെ കാത്തിരിക്കുക. എന്റെ സാധനങ്ങൾ കൽക്കട്ടയിലേക്ക് പോകുന്ന ഒരു വണ്ടിയിൽ ഉടൻതന്നെ കയറ്റി അയയ്ക്കുന്നുണ്ട്. രണ്ടു മണിക്കൂറോളം കാത്തിരുന്നാൽ അത് അവിടെയെത്തും.

വാരണാസിയിൽനിന്ന് 70 മൈൽ ടാക്സി ഓടിച്ച് എന്നെ കൊണ്ടുവന്ന ഡ്രൈവറെ എങ്ങനെ തൃപ്തനാക്കി അയയ്ക്കും? ഞാൻ വിഷമിച്ച് നിൽക്കുന്നതുകണ്ട് ഡ്രൈവർ എന്റെയടുത്തു പറഞ്ഞു: “മഹാത്മജീ, അങ്ങ് ഒട്ടും വിഷമിക്കരുത്. ഞാൻ അങ്ങയുടെ സേവയ്ക്കായി വന്നവനാണ്. എന്നെ സ്വന്തം കുട്ടി എന്നു കരുതുക. മറ്റേ വണ്ടി വന്നിട്ട് സാധനങ്ങൾ എല്ലാം ഏറ്റുവാങ്ങി ഡൽഹിയിലേക്കുള്ള വണ്ടിയിൽ കയറ്റി അയച്ചിട്ടേ ഞാൻ പോകുകയുള്ളൂ. ജീവിതത്തിൽ ആപത്ത് ആർക്കും ഉണ്ടാവും. ആപത്തിൽ അന്യോന്യം തുണയ്ക്കാനാണ് ദൈവം

മനുഷ്യന് വിവേകം കൊടുത്തിരിക്കുന്നത്." എനിക്ക് ആ സമയത്ത് ഒരേയൊരാശ്രയം ആ ഡ്രൈവർ മാത്രമായിരുന്നു. ഏതായാലും രണ്ടു മണിക്കൂർ കാത്തുനിന്നേ നിവൃത്തിയുള്ളൂ. ചായ കുടിച്ച് സ്വസ്ഥമായി ഇരിക്കാം എന്നു പറഞ്ഞ് ഡ്രൈവർ എന്നെ റെയിൽവേ റസ്റ്റോറന്റിലേക്കു കൊണ്ടുപോയി. എന്റെ കൈവശമുള്ള പണം അപ്പോൾ കൊടുക്കാം. ബാക്കി ടാക്സിക്ക് ചെല്ലേണ്ടുന്നത് ഡൽഹിയിൽ നിന്ന് അയച്ചുകൊടുക്കാം എന്നൊക്കെ പറയാൻ ഞാൻ മനസ്സിൽ പല പ്രാവശ്യം വാചകത്തിന് രൂപംകൊടുത്തു. എന്നാൽ ഒന്നും പറയാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ഒരു ജീവച്ഛവം പോലെ ഞാൻ റസ്റ്റോറന്റിലെ കസേരയിൽ ഇരുന്നു.

അവസാനം വണ്ടി വന്നു. ഒരാളെന്റെ സാധനങ്ങളെല്ലാം വണ്ടിയുടെ പുറത്തേക്ക് ഭദ്രമായി എടുത്തുവയ്ക്കുന്നു. എന്തൊരദ്ഭുതം! എനിക്ക് ഊണ് തന്ന വെയിറ്റർ ആണ്. നിധി കാക്കുന്ന ഭൂതത്തെപ്പോലെ എനിക്ക് തീവണ്ടിയിൽ നഷ്ടപ്പെട്ടതു മനസ്സിലാക്കി അയാൾ എന്റെ കിടക്കയും സാധനങ്ങളും സൂക്ഷിച്ച് ആ കംപാർട്ടുമെന്റിൽ ഇരിക്കുമ്പോഴാണ് ഗാർഡ് ആ കംപാർട്ടുമെന്റ് കണ്ടുപിടിച്ച് എന്റെ സാധനം അടുത്ത വണ്ടിയിൽ തിരിച്ചയയ്ക്കണമെന്ന നിർദേശവുമായി ചെല്ലുന്നത്. അപ്പോൾ എനിക്ക് ഊണ് തന്ന വെയിറ്റർ ഞാൻ അടുത്ത സ്റ്റേഷനിൽ കാത്തിരിക്കുന്ന വിവരം അറിഞ്ഞ് സന്തുഷ്ടനായി. എന്റെ സാധനങ്ങളോടൊപ്പം കൽക്കട്ടയിലേക്കു പോകുന്ന വണ്ടിയിൽ കയറി വന്നിരിക്കുകയാണ്. എല്ലാ സാധനങ്ങളും തിരിച്ചുകിട്ടി.

ഞാൻ ആ വെയിറ്റർക്ക് നൂറുരൂപ സമ്മാനമായി കൊടുത്തു. എന്നാൽ വാരണാസിയിൽനിന്നു വന്ന ആ വെയിറ്റർ സ്നേഹത്തോടെ അത് നിരസിച്ചു. വാരണാസിയിലേക്കുള്ള ടിക്കറ്റ് വാങ്ങിക്കൊടുക്കാമെന്ന് പറഞ്ഞു. അയാൾക്കതാവശ്യമില്ല, പാസുണ്ട്. അവസാനം ഊണിന്റെ നാലുരൂപയും എന്റെ സന്തോഷത്തിനായി പത്തുരൂപയും വാങ്ങി സാധനം കൊണ്ടുവന്ന വണ്ടിയിൽത്തന്നെ വെയിറ്റർ വാരണാസിയിലേക്കു മടങ്ങി.

ഇതിനിടയ്ക്ക് എന്റെ ഡ്രൈവർ രംഗോപാൽ മിശ്ര ഡൽഹിയിലേക്കു പോകുന്ന അടുത്ത വണ്ടി രാത്രി ഒൻപതര മണിക്കാണെന്ന് കണ്ടുപിടിച്ചു. അതിലെന്നെ ഭദ്രമായി കയറ്റിയയയ്ക്കാൻ സ്റ്റേഷൻ മാസ്റ്ററെ ശട്ടംകെട്ടി. ആ സ്റ്റേഷനിൽ നിന്നും രാത്രി വണ്ടിക്ക് ഉത്തർപ്രദേശിലെ ഒരു മന്ത്രി ഡൽഹിയിലേക്ക് പോകേണ്ടതായിരുന്നു. മന്ത്രി യാത്ര കാൻസൽ ചെയ്തു. മന്ത്രിക്കുവേണ്ടി റിസർവ് ചെയ്ത സീറ്റ് സ്റ്റേഷൻ മാസ്റ്റർ എനിക്കു തന്നു. പണം തിരിച്ചുകിട്ടിയതുകൊണ്ട് ഞാൻ അതിൽ നിന്ന് 500 രൂപ രംഗോപാൽ മിശ്രയ്ക്കു കൊടുത്തു. അയാളൊരു ചെറിയ കുട്ടിയെപ്പോലെ കരഞ്ഞുകൊണ്ട് 300 രൂപ തിരിച്ചുതന്നിട്ടു പറഞ്ഞു: "ഒരു മഹാത്മാവിനെ കുറച്ചു നേരത്തേക്ക് സേവിക്കാൻ ദൈവം എനിക്ക് അനുഗ്രഹം തന്നു. ഞാൻ അങ്ങയുടെ ചെറുമകനാണ്, എന്നെ പരീക്ഷിക്കരുത്. അങ്ങേക്കു വേണ്ടി 200 രൂപ ഞാൻ എടുത്തുകൊള്ളാം." ബാക്കി 300 രൂപ എന്റെ മടിയിൽ വച്ച് പാദനമസ്കാരം ചെയ്തു. ഡ്രൈവർ രംഗോപാൽ മിശ്ര തന്നെയാണ് എനിക്ക് പേകേണ്ട ബർത്തിൽ കിടക്കയെല്ലാം വിരിച്ചുതന്നത്.

കംപാർട്ടുമെന്റിൽനിന്നു അയാളിറങ്ങി പുറത്തുനിൽക്കുമ്പോൾ വണ്ടി ചൂളം വിളിച്ച് ഡൽഹിയെ ലക്ഷ്യമാക്കി സ്റ്റേഷൻ വിട്ടു. രംഗോപാൽ ഇരുളിൽ മറഞ്ഞുപോയി. എന്നാൽ ഇന്നും പ്രകാശത്തോടെ അയാൾ എന്റെ മനസ്സിൽ ജീവിക്കുന്നു.

മരണമെന്ന വാതിലിനപ്പുറം (നിത്യചൈതന്യയതി)